

INTERNETNI YOSHLAR ONGIGA TA'SIRINING SOTSIOLOGIK TAHLILI

X.U.Samatov

Ilmiy rahbar

Ibodov Rustam

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent Axborot Texnologiyalari universiteti Samarqand filiali
Kompyuter injineri fakulteti DI 21-14 guruhi talabasi
Telefon raqami: +998334710255

Elektron pochta manzili: rustamcek2003@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11401968>

Annotatsiya. Ushbu maqola kompyuter asrida internet tarmoqlarining yoshlar ongiga salbiy ta'sirlari xaqida qisqacha ma'lumotlar berilgan. Bugungi kunda axborot texnologiyalari jadal taraqqiy etishi va ijtimoiy- iqtisodiy hayotning barcha jabhalariga joriy etilishi sababli barcha uchun kompyuter savodxonligi dolzarb masalalardan biridir.

Kalit so'zlar: Internet, internetga qaramlik, ko'kkit, Umumjahon tarmog'i, Global veb shahar, elektron pochta, Skype, abonentlar, virtual olam, Igromaniya.

SOCIOLOGICAL ANALYSIS OF THE INFLUENCE OF THE INTERNET ON THE MIND OF YOUTH

Abstract. This article provides brief information about the negative effects of Internet networks on the minds of young people in the computer age. Today, computer literacy is one of the urgent issues for everyone due to the rapid development of information technologies and their introduction into all aspects of social and economic life.

Key words: Internet, Internet addiction, blue whale, World Wide Web, Global Web City, e-mail, Skype, subscribers, virtual world, Igromania.

СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ВЛИЯНИЯ ИНТЕРНЕТА НА МОЛОДЕЖЬ

Аннотация. В статье представлена краткая информация о негативном влиянии сетей Интернет на сознание молодежи в компьютерный век. Сегодня компьютерная грамотность является одной из актуальных проблем для каждого человека в связи с бурным развитием информационных технологий и их внедрением во все стороны общественной и экономической жизни.

Ключевые слова: Интернет, интернет-зависимость, синий кит, Всемирная паутина, Global Web City, электронная почта, Skype, абоненты, виртуальный мир, Игромания.

Hozirgi davrda internet tarmog'iga ulangan kompyuter, mobil telefonlari deyarli ko'plab xonadonlarda mavjud. Bundan tashqari, yoshlar internet kafelarda ham tarmoqdan foydalana oladilar. Bugungi kunda axborot texnologiyalari jadal taraqqiy etishi va ijtimoiy- iqtisodiy hayotning barcha jabhalariga joriy etilishi sababli barcha uchun kompyuter savodxonligi dolzarb masalalardan biridir.

Zamonaviy dunyoda o'z hayotingizni Internetdan foydalanmasdan tasavvur qilish qiyin. Internet yordamida siz juda ko'p foydali ma'lumotlarni olishingiz mumkin. Bu har bir inson uchun hayotning ajralmas qismiga aylangan butun dunyo bo'ylab tarmoq. Ammo ko'plab mutaxassislar Internet zararli ekanligini ta'kidlaydilar, ammo avval uning foydalarini ko'rib chiqamiz.

Dunyoda har kuni kompyuterdan foydalanadiganlar ko'p. Ular o'z hayotlarini butunjahon tarmog'isiz tasavvur qila olmaydilar, aksincha, bu dunyodagi eng katta yutuq deb hisoblaydilar. Axir siz endi kutubxonalarga borishingiz, u yerda bo'lmasligi mumkin bo'lgan ma'lumotlarni qidirishingiz yoki kimdir undan foydalanishini kutishingiz shart emas. Ammo Internetda har bir foydalanuvchi xohlagan hamma narsani topishingiz mumkin. Aynan Umumjahon tarmog'i juda tezroq rivojlanishi mumkin bo'lgan ma'lumotlarni taqdim etadi. Shuning uchun, odam bilimdon va o'ziga yuklatilgan ko'plab vazifalarni hal qila oladi. Nogironlar uchun katta imkoniyatlar mavjud va ba'zilari internet yordamida kerakli ma'lumotga, qo'shimcha kasb yoki ko'nikmaga ega bo'lishlari mumkin.

Bugungi kunda internetdan foydalanuvchilarning ko'pchiligini yoshlar tashkil etgani holda, uning katta qismi o'quvchi yoshlar hissasiga to'g'ri kelmoqda. Shu bois mutaxassislar, shifokorlar, pedagoglar, olimlar tarafidan internetdan foydalanuvchi o'quvchi-yoshlarga maslahat, ko'rsatmalar berib borilmasa yoki butunlay nazorat qilinmasa mazkur yangi texnologiyalar bolalar va yoshlar tarbiyasiga salbiy ta'sirga egaligi ham ta'kidlan moqda. Chunki bugungi globallashuv jarayoni yoshlarning ma'naviy dunyosini egallash borasida turli axborot maydonlaridan faol foydalanish «poyga»si jadallashib bormoqda.

Kompyuter o'yinlari yoshlarning vaqtini o'g'irlamoqda. Internet – klublarda yoshlar ayni o'qib, ilm hosil qiladigan paytlarida vaqtlarini bekorchi o'yinlarga, ijtimoiy tarmoqlarda mutlaqo notanish shaxslar bilan qimmatli vaqtini tanishishga sarflayotgani tashvishli holat. Chunki internet va kompyuter o'yinlari asriga aylangan o'smirlar hayotdan, ilm olish, kasb o'rganishdan va ma'naviy qadriyatlardan tamoman uzilib, butunlay manqurtlashib boradi.

Hozir kompyuter o'yinlari orqali o'smir yoshlarga salbiy ta'sir qilib, ular ongiga o'z buzg'unchi g'oyalarni singdirish yoki ularni to'g'ri yo'ldan ozdirishga urinadigan yashirin kuchlar juda ko'p. Kompyuter o'yinlariga mukkasidan ketgan o'smirlar o'zlari bilmagan holda yashirin kuchlarning qo'g'irchog'iga aylanadi. Kompyuterga mute' bo'lgan yoshlarning fikri-xayoli, butun vaqti, hatto uyquasi ham bemani o'yinlar bilan band bo'ladi. Oxir-oqibat bunday manqurt yoshlar tengdoshlari, yaqinlari va hatto ota-onasiga ham qo'l ko'tarishgacha agar mubolag'a bo'lmasa qurol o'qtalishgacha borib yetadi. Bu esa jamiyatda ilimsizlik, johillikning tomir yoyishiga alal oqibat yurt parokanda bo'lishiga olib keladi.

Foydalanuvchi kerakli ma'lumotlarni internet orqali yaxshilab o'qib o'ziga ma'lumot sifatida olib qolishi ham mumkin bo'ladi. Yana bir misol avvallari bir inson o'zining yaqiniga hat yozmoqchi bo'lsa, u xat yozish uchun qog'oz qalam olishi, unga gaplarni yozishi, uni esa po'chtaga olib borishi kerak bo'lardi. Xat tashuvchi uni olib kerakli joyga elitib bergunicha oradan bir necha kun vaqt o'tardi. Hozirda esa bunday ishlar oddiygina bir hol bo'lib qoldi.

Bundan tashqari, mutaxassislar va ota-onalar Internetning zarari bolalarga ham sezilishini aytishmoqda. Internetning zarariga ishora qiluvchi ma'lum sabablar mavjud. Ayniqsa, bolalar uchun. Internetning inson ruhiyatiga birinchi salbiy ta'siri barqaror qaramlikdir. Endi siz qanday qilib odam kompyuterda soatlab o'tirganini va u o'tayotgan hayotni sezmayotganini ko'rishingiz mumkin.

So'nggi tadqiqotlarga qaraganda, internetga qaram bo'lganlar soni tobora o'sib bormoqda va sayyoramizning barcha aholisining 10 foizidan oshib ketgan. Va ularning yarmi, umuman olganda, butun dunyo tarmog'isiz bir kun yashay olmaydiganlar, uni hayot manbalaridan biri deb

bilishadi. Rivojlangan mamlakatlarda Internetga qaramlik insoniyat uchun muammo sifatida qabul qilinadi. Shuning uchun, ular unga qarshi kurashishga intilishadi.

Ota-onalar farzandiga uydagi manzil, telefon raqami va boshqa har qanday shaxsiy ma'lumotlar kabi shaxsiy ma'lumotlarini internetda tarqatish xavfli ekanligini tushuntirishlari kerak.

Internetda juda ko'p vaqt sarflash, bola haqiqat va virtual hayot o'rtasidagi aniq chegarani yo'qotadi, internetga qaramlik paydo bo'ladi. Bu bolada onlayn bo'lishga bo'lgan kuchli istak bilan tavsiflanadi, bu oila va do'stlar bilan vaqt o'tkazishni, maktabga borishni va uy vazifasini bajarishni istamasligiga olib keladi. Bola tashqi ko'rinishini kuzatishni to'xtatishi mumkin, kompyuterdan chalg'itishni so'rab murojaat qilganida og'riqli munosabatda bo'la boshlaydi va o'z vaqtini boshqarishni yo'qotadi.

Zamonaviy dunyoda bolalarda internet bilan tanishish ko'pincha ular kompyuterga qiziqadigan paytdan boshlab boshlanadi. Maktablarda informatika darslari o'tkaziladi. Faqat u yerda bolalar o'qituvchi nazorati ostida o'qiydilar. Ammo bolalar uyga kelib, kompyuter oldida o'tirganda, doimo band bo'lgan ota-onalar har doim ham bolani qanday ma'lumotga qiziqishini ko'rib chiqishga vaqt topolmaydilar.

Farzandingizni boshqarish uchun unga internetda ko'rganlarini aytib berishni o'rgatish kerak. Agar bolaga elektron pochta kerak bo'lsa, umumiy oilaviy pochta qutisidan foydalanishga arziydi. Bu bolani nazorat qilishda davom etadi. Kattaroq yoshda bolalar o'zlarining sevimli mashg'ulotlariga ega, butun dunyo bo'ylab tarmoq tufayli vazifalarni bajaradilar. Ota-onalar har doim farzandlari bilan u yerda nimani topish mumkinligi, qaysi saytlar zararli va qaysi biri foydali bo'lishi haqida suhbatlashishlari kerak.

Bugungi kunda hech kim o'z mavjudligini internetsiz tasavvur eta olmaydi. U bizning hayotimizga juda tez kirib keldi va u yerda qat'iy qaror qildi. Internet allaqachon havodek zarur bo'lgan odamlar uchun zaruratdir.

Sizga bir nechta statistik ma'lumotlarni keltiramiz:

- 95 foiz o'spirin internetdan foydalanadi;
- kattalarning 85% internetdan foydalanadi;
- har ettinchi shaxs facebook-da ro'yxatdan o'tgan;
- 2016 yilgacha. deyarli 3 milliard. odamlar internetdan foydalanadilar;
- 2022 yilning 1 yanvar holatiga, O'zbekistonda internet tarmog'iga ulangan abonentlar soni qariyb 23 mln. ni tashkil etgan.
- agar bir lahzaga internet alohida mamlakat sifatida taqdim etilsa, u holda iqtisodiy darajasi bo'yicha 5-o'rinni egallab, shu bilan Germaniyadan oldinda turadi.

Ammo bu asosiy muammo emas. Internet shunchaki yosh bolaning sog'lom ruhiyatiga zarar etkazishi mumkin bo'lgan bunday ma'lumotlarni to'playdi - bu pornografiya, zo'ravonlik, qon, qotillik va boshqalar. Bundan tashqari, bolalar "jonli" va "haqiqiy" do'stlarini unutib, virtual olamga to'liq singib ketishadi.

Ushbu muammolarning barchasini oldini olish uchun bolangiz bilan kompyuterda o'tkazgan ma'lum bir vaqtni muhokama qiling, shuningdek, uning Internetda ko'rayotgan narsalarini diqqat bilan kuzatib boring.

Kompyuter va internet vaqt bilan hamnafas bo'lib rivojlanib ketmoqda. Insoniyatning bu texnologik yutuqlari hayotimizning ajralmas qismi bo'lib qolyapti.

Internet — bu deyarli barcha qiziqishlarni qondirish makonidir. Ba'zan tarmoqda ayrim axborotlarni izlab o'tirishning ham hojati bo'lmaydi, ular har yerda o'zlari taqdim etilaverishi sababli osongina erishish mumkin.

Shunday ekan undagi ba'zi bir xavflarning oldini olish maqsadida quyidagi tavsiyalarga e'tibor qaratish zarur:

1. Farzandingiz tarmoqdan foydalanmoqchi bo'lganida uni nazoratdan chetda qoldirmang;

2. Farzandingizning tarmoqqa birinchi qadamlaridanoq, Internetda faqatgina "yaxshi" emas, balki "yomon" axborotlarni ham uchratishi mumkinligini tushuntiring;

3. Internetdan biror manbani saqlab olishda e'tibor qaratish zarur bo'lgan qoidalarni tushuntiring;

4. Farzandingizga tarmoqda ham haqiqiy hayotdagi kabi tartib-intizom qoidalarini unutmash zarurligini ta'kidlang;

5. Farzandingizning Internetdan foydalanishida ba'zi hollarda cheklovlarni o'rnatish;

Zimdan e'tibor bersak, internet kafelariga serqatnov yoshlar (ayniqsa o'smirlar) u yerga borishib, har xil buzg'unchi g'oyalar ruhidagi ur-sur, o'ldir-yondir komp'yuter o'yinlarini tomosha qilayotganligini, tuturuqsiz narsalar bilan vaqtlarini besamar o'tkazayotganligiga guvoh bo'lapsiz. Bunday yoshlarni biz internet imkoniyatlaridan to'laqonli, faqat bilim olish bilan mashg'ul deya ayta olamizmi? Eng achinarlisi, ayrim befarq ota-onalar farzandim internetda o'tirib, bilim olyapti, deb o'ylashadi. Shu o'rinda talabalarning ba'zi dars paytlarida qo'l telefonlari orqali internet saytlariga kirib, bemalol foydalanib o'tirishlariga munosabat bildirmoqchiman. To'g'ri talaba mustaqil izlanuvchi shaxs sifatida, bilimni ko'proq boyitishi, turli xil manbaalarga murojaat etishi yaxshi. Lekin dars hisobidan emas chunki, harnarsaning ham o'z vaqt-soati bor, shu jumladan internetdan foydalanishning ham. Yaqinda yana bir atama tilimizda ishlatila boshlandi. Bu igromaniya tushunchasi. Hash-pash deguncha ommalashib ham ketmoqda. Qisqacha ta'rif beradigan bo'lsam, "Igromaniya" — bu komp'yuterdan o'rin olgan turli xil o'yinlarga mukkasidan ketishdir. Ruhshunoslarning ma'lumotlariga qaraganda, yoshlar buzg'unchi, destruktiv g'oyalarga qarshi mafkuraviy immunitet hali to'la shakllanmagani uchun o'qigan yoki ko'rgan ma'lumotlariga tez ishonishadi.

Bunday hollarda yoshlarning ma'naviyatiga, ruhiyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadigan igromaniyani hech bir jihatdan oqlab bo'lmaydi. Kundalik hayotimizda har narsaning salbiy va ijobiy tomoni bo'lgani kabi zamonaviy texnika vositalaridan foydalanishda ham me'yorga amal qilmog'imiz zarur!

REFERENCES

1. Tursunov, H. H., & Hoshimov, U. S. (2022). TA'LIM TIZIMIDA KO'ZI OJIZ O'QUVCHILARNI INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI FANIDA O'QITISH TEXNOLOGIYALAR. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 1(5), 990-993.
2. <http://www.narcom.ru/ideas/common/15.html/>

3. Ramazanovich, M. N., & Kabilovich, B. O. (2021). Constitutional and Legal Framework for Providing International Peace. Middle European Scientific Bulletin, 18, 218- 220.
4. Kushokov, S. Y., & Ahmedov, S. (2021). THE STRUCTURE OF TURKISH TRIBES IN CENTRAL ASIA AND ITS HISTORICAL IMPORTANCE. European Scholar Journal, 2 (10), 25-27.
5. <https://cyberleninka.ru/article/n/internet-va-ijtimoiy-tarmoqlarning-yoshlargatasiri>